

Л.П]. – К. : Знання-Прес, 2004. – 474 с.

6. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності. – / Кононенко О. [2-е вид., перероб. і доп].– Х. : Фактор, 2003. – 148 с.

7. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко, О. Маханько– Х. : Фактор, 2008. – 208 с.

Надійшла 07.12.2009

УДК 338. 24.021.8:330.8

В. С. НІЦЕНКО

Одеський державний аграрний університет

ПОНЯТТЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДУМЦІ

Стаття містить аналіз теоретичного матеріалу, пов'язаного з використанням поняттям «реструктуризації», що застосовується у сучасних наукових дослідженнях.

The article contains the analysis of theoretical material, related to the use of «restructuring» which is used in modern scientific researches a concept.

Ключові слова: підприємство, реструктуризація, структура, реорганізація, реформування.

Вступ. Адаптація підприємства до складних сучасних умов господарювання передбачає проведення цілої низки заходів, реалізація яких спроможна не тільки залишити підприємство «на плаву», але й вивести його на новий якісний рівень функціонування. Одним із напрямків реформування підприємства є його реструктуризація.

Необхідність проведення реструктуризації визиває:

– проблеми виживання – багато (сільськогосподарських, промислових та ін.) підприємств країни знаходяться на межі «загибелі»;

– підвищення ефективності функціонування в умовах:

– розвитку некерованості підприємства із-за його розширення – «синдром великого бізнесу»;

– перспективи зниження прибутковості;

– конкуренції.

Можливість проведення реструктуризації залежить від великої кількості самих різноманітних чинників:

– своєчасного здійснення, тобто проведення тоді, коли ще не пізно;

– правильного вибору напряму реструктуризації;

– наявності або можливості вибору, підготовки у відповідні строки необхідних кадрів;

– наявності або можливості займу грошових засобів тощо.

Аналіз останніх досліджень. Широкого застосування у теперішній час набули терміни «реструктуризація, реструктурування» узяті із англійської мови. Структура (від лат. structura – будова, розпорядження, порядок) – сукупність стійких зв'язків об'єктів, що забезпечують його цілісність і схожість самому собі, тобто збереження основних властивостей при різних зовнішніх і внутрішніх змінах. У англійській мові приставка «ге» означає «знову, заново, ще раз, назад», тобто терміни «реструктуризація, реструктурування» можна розуміти як зміни існуючої структури, зв'язків об'єкта.

У літературних джерелах, присвячених дослідженню реструктуризації підприємств, залежно від характеру заходів, які застосовуються, виділяють такі форми реструктуризації:

1. Реструктуризація виробництва.

2. Реструктуризація активів.

3. Фінансова реструктуризація.

4. Корпоративна реструктуризація (реорганізація).

На думку І. Мазура, В. Шапіро та ін. реструктуризація – сукупність заходів з комплексного проведення умов функціонування компанії у відповідності з умовами ринку, що змінюються і виробленою стратегією її розвитку [1, с. 20].

Багато фахівців і спеціалістів, серед яких і А. Тутунджян [2], пов'язують проведення реструктуризації з вирішенням задач антикризового управління, що обумовлені наступними чинниками:

– неспроможністю задовольнити потреби покупців продукцією, що виробляється і послугами через їх низьку якість;

– сильною конкуренцією з боку іноземних компаній і натиском підприємств-монополістів;

– незадовільною структурою затрат, пов'язаних з обслуговуванням фізично і морально застарілих виробничих фондів, об'єктів соціальної сфери, нестачею оборотних засобів.

Однак необхідність реструктуризації підприємств пов'язана не тільки з рішенням задач антикризового управління. Для нормально функціонуючих підприємств реструктуризація необхідна, як правило, у зв'язку із зміною масштабів виробництва, коли розвиток продуктивних сил потребує

випереджати виробничі відносини, що склалися.

Чинне українське законодавство також передбачає можливість використання реструктуризації як ефективного засобу відновлення платоспроможності підприємства. Його рекомендується застосовувати при здійсненні санації підприємств.

Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» дається наступне визначення цього поняття: реструктуризація підприємства – це здійснення комплексу організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміна форми власності, системи управління, організаційно-правової форми, для фінансового оздоровлення підприємства, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва і задоволення вимог кредиторів [3].

Результати досліджень. Узагальнюючи результати досліджень з проблем реструктуризації, потрібно відмітити відсутність єдності поглядів і існування багатьох підходів до рішення поставленої задачі – здійснення структурних перетворень бізнесу і способів її рішення. У підходах розрізняються точки зору на зміст і сутність термінологічного апарату процесів структурно-організаційних змін. Інколи ці процеси асоціюються з реструктуризацією, інколи – з реформуванням, інколи – з реорганізацією.

При цьому під реформуванням розуміють зміну принципів дії підприємства, направлених на їх реструктуризацію, а сама реструктуризація виступає як основний (можливо єдиний) засіб реформування підприємства [4, с. 9]. Крім цього, деякі вчені використовують терміни «реструктуризація» і «реорганізація», рахуючи їх синонімами [5, с. 17].

На нашу думку реструктуризація принципово відрізняється від реформування і реорганізації. Останнє передбачає зміну організаційних форм бізнесу і удосконалення організаційних структур управління.

Якщо розглядати підприємство як складну систему, на яку впливають чинники зовнішнього оточення і внутрішнього середовища, по терміну «реструктуризація підприємства» можна дати наступне визначення:

Реструктуризація підприємства – це зміна структури підприємства (іншими словами порядку, положення її елементів), а також елементів, що формують його бізнес, під впливом чинників або зовнішнього, або внутрішнього середовища. Реструктуризація включає: удосконалення системи управління, фінансово-економічної політики підприємства, його операційної діяльності, системи маркетингу і збуту, управління персоналом.

Основною причиною, чому підприємства прагнуть до реструктуризації, звичайно є низька ефективність їх діяльності, яка виявляється у незадовільних фінансових показниках, у нестачі оборотних засобів, у високому рівні дебіторської і кредиторської заборгованості.

Важливим є розгляд реструктуризації підприємств, які нормально функціонують в умовах ринку і фінансово неспроможних. Принципіальна різниця полягає у цілях, що переслідуються.

У першому випадку реструктуризація визначається стратегічним вибором (збільшення доходності, збереження корпоративної власності тощо).

У другому – відновлення платоспроможності підприємства, пошук джерел ефективного розвитку підприємства, що передбачає реструктуризацію кризових підприємств – визнаних банкрутами і для тих, які тільки зіштовхнулися з проблемами. Головна задача даного напрямку реструктуризації – зберегти підприємство як діюче, при цьому реформування приходить до проведення в умовах жорстких часових меж і суттєвих фінансових обмежень.

Реструктуризація кризових підприємств передбачає дві основні стадії:

– реалізацію короткострокових заходів по стабілізації стану підприємства (тактична реструктуризація);

– конкурентний розвиток підприємства (стратегічна реструктуризація).

За оперативної реструктуризації підприємства розв'язуються дві основні проблеми: забезпечення ліквідності та суттєве поліпшення результатів його діяльності. Період оперативної реструктуризації триває приблизно 3-4 місяці. Оперативні зміни на підприємстві потребують проведення комплексу заходів, що з них, як правило, спеціально виділяють такі:

- зміна окремих складових організаційної структури підприємства;
- створення й відокремлювання нових структурних підрозділів;
- оперативне зниження дебіторської заборгованості;
- зменшення величини оборотних фондів через виявлення та реалізацію (ліквідацію) зайвих запасів (у тім числі запасів допоміжних матеріалів);
- відмова (продаж паю) від пайової участі в інших підприємствах та організаціях, якщо попередній аналіз підтвердив недостатню економічну ефективність останніх;
- скорочення обсягів основних фондів через реалізацію (ліквідацію) зайвого обладнання, транспортних засобів тощо;
- аналітична оцінка та припинення вкладання неефективних інвестицій, крім життєво необхідних для підприємства й обґрунтованих з позицій розвитку ринку.

Відтак комплекс заходів з оперативної реструктуризації містить передусім заходи з зниження всіх видів витрат (без одержання будь-яких суттєвих інвестицій) і швидкого збільшення обсягу збуту продукції та обороту капіталу. Проте, якщо процес перетворення буде зупинено після завершення оперативної реструктуризації, то підприємство незабаром неминуче знов опиниться в кризовому стані.

Стратегічна реструктуризація підприємства забезпечує довгострокову його конкурентоспроможність. Для досягнення такої конкурентоспроможності необхідне визначення стратегічної мети підприємства, розробка стратегічної концепції розвитку, а також напрямів та інструментів реалізації цієї мети. Отже, реструктуризації підприємства передують оцінка його стану. Проте й аналіз, і реформування можна проводити, якщо маємо всебічно обґрунтовану мету реструктуризації, яку можна сформулювати (беручи загалом) таким чином: продукція підприємства має відповідати поточному платоспроможному попиту. Підприємство, що задовольняє цю вимогу, з одного боку, зберігає централізований контроль у найбільш важливих сферах діяльності, а з іншого – відроджується завдяки проведенню активної науково-технічної та ринкової стратегії в межах кожної товарної групи. Як правило, кризовий стан підприємства зумовлений не однією, а багатьма причинами, їх буває тим більше, чим більш повільною є реакція суб'єктів господарювання на зміну типу господарської системи.

Висновки. Не проводячи аналізу переваг і недоліків кожного із приведених вище визначень, у понятті реструктуризації можна виділити два базисних терміна: зміна і вартість. Найбільш повно і у то же час лаконічно, на думку автора, поняття реструктуризації можна визначити як: «позитивний процес, заснований на виявленні і управлінні ринковою позицією бізнесу за рахунок оптимізації структури бізнес-процесів виробництва, розробки і оптимізації процедур прийняття управлінських рішень, що носять стратегічний характер».

Таким чином, кінцевим результатом застосування механізму реструктуризації на підприємстві повинно бути збільшення вартості для власників.

Література

1. Мазур И.И. Реструктуризация предприятий и компаний : [справочное пособие] / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро и др. – М. : Высшая школа, 2000. – 587 с.
2. Тутунджян А.К. Реструктуризация предприятия в условиях перехода к рыночной экономике: проблемы теории и практики / Тутунджян А.К. – [2-е изд.]. – М. : ЗАО «Изд-во Экономика», 2000. – 262 с.
3. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 31. – С. 440.
4. Теория и практика реструктуризации предприятий: Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции. – Пенза, 2001.
5. Батрин Ю.В. Механизмы антикризисного управления предприятием: методы, опыт и результаты / Батрин Ю.В. – Волгоград : Изд. ВолГУ, 2001 – 192 с.

Надійшла 07.12.2009

УДК 337.419:617.12

Н. Ю. ПШЕНИЧНИЙ

Національний університет біоресурсів і природокористування

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зовнішньоекономічна діяльність завжди була і залишається важливою складовою суспільного розвитку України, незважаючи на зміни в політичній ситуації, економічній кон'юктурі та правовому середовищі країни. З перших днів існування України як незалежної держави, виникла необхідність у створенні ефективної системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здатної захистити економічний суверенітет країни, забезпечити її безпеку, стимулювати реформування і розвиток національної економіки, забезпечити її інтеграцію в світове господарство.

Foreign economic activity always was and remains the important constituent of community development of Ukraine, without regard to changes in a political situation, economic state of affairs and legal environment of country. From the first days of existence of Ukraine as independent state, there was a necessity for creation of the effective system of adjusting of foreign economic activity, able to protect economic sovereignty country, to provide its safety, stimulate reformation and development of national economy, provide its integration in a world economy.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, торгівля, механізм регулювання експорту.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність завжди була і залишається важливою складовою суспільного розвитку України, незважаючи на зміни в політичній ситуації, економічній кон'юктурі та правовому середовищі країни. Роль її посилюється з часу набуття незалежності українською державою, яка намагається зайняти гідне місце в міжнародних економічних інтеграційних процесах. За таких умов входження кожної країни у наступне тисячоліття вимагає проведення відповідних політичних, економічних та соціальних реформ, які стануть у майбутньому запорукою плідного співробітництва у міжнародному масштабі.